

İstanbul'da Bir Tekke: Erenler Tekkesi

Zerrin Günal

İstanbul Aydın Üniversitesi

Bahis konusu edeceğimiz tekke günümüzde yok olmuş ve Erenler tekkesi adıyla anılan, Halıcıoğlu semtindeki Abdüsselam Tekkesidir. Adını hemen bitişiğindeki Abdüsselam Camii'den alan bu tekke, 1840 yıllarında Şeyh İsmail Zühtü bin Hüseyin tarafından kendi imkanlarıyla inşa edilmişti.

Tekke binası ahşap olup, alt katı tabutluk olmak üzere set üstünde iki kat olmak üzere üç kat halinde inşa edilmişti. Pencereleler kafesliydi. Kapıdan girişte geniş bordo renkli taşlık bulunuyordu. Burası mutfak olarak kullanılmaktaydı. Taşlık ufak bir koridora açılıyor, buradan hem üst kata ahşap merdivenle bağlanılıyor hem de geniş bir odaya açılıyordu. Odada pencereler boyunca sedir ve kapının her iki tarafında yüklükler bulunuyordu. Üst katta bir oda çilehaneydi. Bu oda kullanılmazdı ve her zaman kilitliydi. Oda penceresiz, karanlıktı ve yerde sadece bir post vardı. Kırk gün zeytin ile çile doldurulduğu söylenirdi. Üst katta İkinci bir odadan sonra yine geniş bir odaya giriliyordu. Daha geniş bir alana sahip bahçe ise türbe eriği, siyah kış eriği gibi erik ağaçları, kızılçık, dut, ayva ağaçları, kuyunun hemen yanında Yavuz Selim inciri ve kara üzüm ile bezenmişti. Tekkenin

haremlik kısmı bahçede olup, yıkılmıştı. Tekkenin duvarlarında ve bahçede Osmanlı öncesi mermer kalıntıları da mevcuttu. Girişte bir kör kuyu dediğimiz kuyu haricinde -ki bu kuyu şadırvan olarak kullanılmış-bahçedeki kuyu hala aktifti. Tekke ve camiinin çevresi mezarlıktı. Şimdiki kuran kursu binasının olduğu yer ve civarındaki mezarlık 1950 yıllarında kaldırıldı ve yerine park yapıldı. Mezarlardan çıkarılanlar toplu halde camiinin arkasına veya o sırada yapılan şadırvanın altına gömüldüğü söylenmekteydi. Dolayısıyla Tekkenin selamlık kısmı 1975'lere kadar ayakta kaldı. Ailenin burayı terk etmesinin ardından anlatmaya çalıştığımız görüntüden eser kalmadı. Ahşap bina yıkıldı, tüm bahçe ağaçlarıyla birlikte yok edilip betonlaştırıldı.

Tarikatların kendilerini halk içinde ifade ettikleri manevi yuvalar olarak nitelendirebileceğimiz tekkeler, Osmanlı İstanbulu'nun vazgeçilmez sembolleriydi. Günümüze kalan ve cetvel şeklinde düzenlenmiş bir nevi rehber kitapçıklar bu konuda bir fikir vermektedir. Bunlardan biri olan Yeşilzâde Mehmed Salih'in 1335/1919 tarihli *Rehber-i Tekâyâ*'sında tekkelerin işlevi hakkındaki değerlendirmesi gayet yerindedir. "Bu ruh-nevâz merhamet ocakları, garibler, bakesler, yurtsuz yuvasızlar için teselli evi, ahlak mektebi, irfan medresesi, himaye ocağı olarak vücuda getirilmiştir". Yakın dönemin bu tekke rehberinde İstanbul'da 17 tarikatın toplam 345 tekkesi bulunduğu, Kadiri tekkelerinin 68 adet tekke ile başı çektiği anlaşılmaktadır.

Tarikat silsilelerinde Hasan Basrî önemli bir yer tutar. Hâdimü'l-fukarâ hafızü'l-kuran eş-şeyh İsmail Zühtü ibn Hüseyin'in kaydedildiği ailenin elindeki tarikat silsilenâmesi Ali bin Ebu Talib, Hasan el- Basrî, Habib el- Acemî, Davud et- Tâî ve Marûf-i Kerhî şeklinde devam eden silsile çeşididir.

Ulaşabildiğimiz belgelerden Abdüsselam camii ve tekkesinde o dönem Havass-ı Refia (Eyüp) kazasına bağlı Hasköy kasabası Turşucu mahallesi ahalisinden es- Seyyid Hüseyin Galip Efendi Vakfiyesi'nin desteği ile hatip, devirhan ve ayin-i kadiri görevlerinin icra edildiği anlaşılmaktadır. Vakıf kurucusu, 'cennet mekân Firdevs âşîyan Sultan Bayezid-i Velî Han tabe serahu hazretleri evkafı cabilere rinden sahibü'l-hayrat ve rağîbü'l-meberât es-Seyyid Hüseyin Galib

Efendi ibni Hafız Mehmed bin Abdullah'dır. Bu künye, Tekke girişindeki türbede bulunan mezar taşlarından birine işaret etmektedir. Bu mezarın Vakfiyede adı geçen Hüseyin Galib'e ait olma olasılığı vardır. Taş batık durumda ve dibi beton olduğundan son satır tam olarak okunamamıştır.

Lâ ilâhe illallah

Muhammeden Resûlullah

Abdullah oğlu Mehmed bin

..... sene 929/1522-23

İstanbul'un en eski vakıflarından biri olduğu anlaşılan ve 1227/1812-1813 tarihli bir belgede 'Vakf-ı merhûm Hacı Hüseyin Ağa Ser-tabbâhîn-i sâbıkan der İstanbul' şeklinde adı geçen Aşçıbaşı Hasköylü es- Seyyid Hüseyin Galib Efendi'nin II. Bayezid'in yakın dostu ve tahsildarı olması dışında hakkında şimdilik başka bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Adı geçen vakıftan almak üzere, 10 Şaban 1227/19 Ağustos 1812 tarihinde Abdüsselam Camii'nde yevmî dört akçe vazîfe ile hitâbet ve yevmî bir akçe vazîfe ile devirhân cihetlerine mutasarrıf olan es-Seyyid Mahmud Halife'nin vefatıyla yerine sulbî kebîr oğlu

olup tecvîd [ve] tertîl ile kırâ'at-ı Kur'ân-ı azîmü's-şâna kâdir ve vücûhla istihkâkı olduğu lede'-imtihan zâhir ve nümâyân olan es-Seyyid Hüseyin Hidayetullah Halîfe üzerine tevcîh edilmişti. Ancak vefat etmiş, diğer oğul es-Seyyid Mustafa Efendi ibn Hüseyin hatib ve devirhan olarak görevlendirilmiştir.

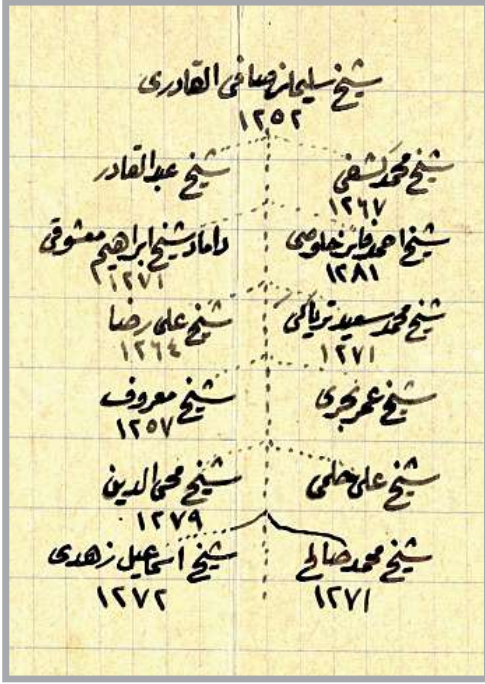
Abdüsselam Tekkesinin, Abdüsselam camii bitişiğinde XIX. yüzyıl ilk yarısı sonlarında inşa edildiği 15 Ca. 1263/31 Mayıs 1847 tarihli bir belgeden anlaşılmaktadır;

*Turuk-ı aliyye meşâyihinden İsmail Efendi Humbarahâne-i âmi-re civârında vâki' Abdüsselam mahallesinde kendü bedeninden bir tekye binâ ve inşâ iderek yevmiye yirmi akçe vazîfe tahsîs olunmuş ise de tekye-i mezkûre dîk olarak der-vîşânının kesreti cihetiyle vazîfe-i merkûme dahi derece-i kifâyeden dîn olduğundan bahisle sâye-i ihsân vâye-i hazret-i şâhânede üç aded oda inşâ ve ilâvesiyle vazîfe-i mezkûreye dahi bir mik-dâr zam olunması efendi-yi mûmâileyh tarafından bâ-arzuhâl niyâz ve istirhâm kılınmış olduğu böylece tekkenin 1847 yılından önce 1845 yılı civarında kurulduğu anlaşıldığı gibi, yukarıda bahsi geçen Abdüsselam camiinde görevli es-Seyyid Hüseyin Hidayetullah Halîfe'nin oğlu olması ihtimal dahilindedir. Zira Tarikat silsilenamesinde İsmail Zühtü ibn Hüseyin olarak adı geçmektedir. Bir başka yazmada ise onun adı *Hasköylü el-şeyh Hoca İsmail Zühdü Efendi* olarak adı geçmekte olup, Şeyh Süleyman Sâfi'nin halifelerinden olduğu anlaşılmaktadır Öteden beri Abdüsselam Camii'nde babadan oğula görev yapan ailenin camii yanında bir tekke de vücûda getirerek vazifelerine devam etmiş olmalıdır.*

Bunun yanı sıra, bize intikal eden bilgilerden biri İsmail Zühtü Efendi'nin Halıcıoğlu'na Eyüp Topçular mahallesinden gelmiş olduğu şeklindedir. 1249/1833-1834 tarihli II. Mahmud'un beratı *Eyüb Ensârî'de Zal Mahmud Paşa Câmi'-i şerîfi karşısında sâkin Yahya Beyzâde es-Seyyid İsmail Zühdü Bey* ile ilgilidir. Bunların aynı kişi olmaları ihtimal dahilindedir. Bu durum ve Yahya Beyzade ile bağlantıları ise araştırılmaya devam edilmektedir.

1264/1848 tarihinde *ale'd-devâm şifâ-i şerif yazmak üzere mukaddemâ Hazîne-i Evkâf-ı Hümâyûn'dan şehriye beş yüz gurus ma'aş tahsîs olunmuş olan İsmail Zühdü Efendi ma'âşının zammı istid'âsında*

İSTANBUL'DA BİR TEKKE: ERENLER TEKKESİ

olduğuna ve efendi-yi mûmâileyh şâyân-ı âtîfet-i seniyye bulunduğuna binâen zikr olunan ma'âsa hal vukû'unda iki yüz guruş daha zammıyla yedi yüz guruşa iblâğ olunması söz konusu edilmiştir.

Şeyh İsmail Zühtü Efendi, 9 Zilhicce 1272/11 Ağustos 1856 yılında vefat etmiş olup, kabri tekke bahçesinde dir.

Hüve'l Bâkî

Ruhunu takdîs edip Mevlâ bu zât-ı ekremîn

Rahmet-i Bârî ile olsun bekâm u şâd kâm

Zîver-i seccâde-i irşâd-ı âlî-kadr idi

Sâyesinde sâlikân itmişdi tahsîl-i merâm

Râh-ı Hakk'da eyleyüb sırr-ı bezm-i arafla billah

Şeyh Abdülkâdir'in gitti usûlünce müdâm

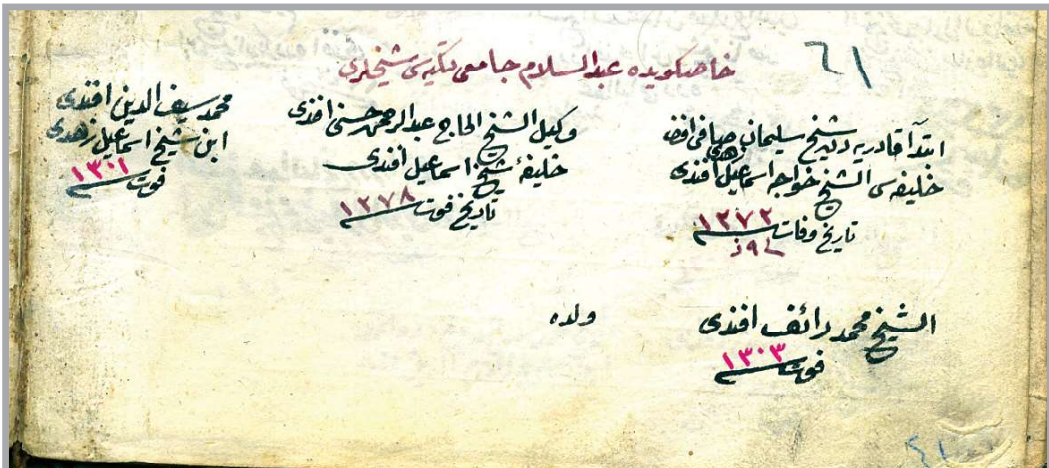
Katre-i rahmet ola her noktası târihinin

Şeyh İsmâil Hakk'dan buldu firdevsi makâm

sene 1272/1856

Çok eskiden beri demir parmaklıkla çevrili türbesinin yanında kızı Rüvide Hanım yatmaktadır. Mezar taşında şehiden ifadesi göze çarpmaktadır. Onun da yanında yukarıda belirttiğimiz gibi muhtemelen el-Hac Hüseyin Galip Efendi'nin kabri mevcuttur. 929/1522-23 tarihli mezar taşı 485 yıllıktır. Bu bakımdan dahi önemlidir.

Şeyh İsmail Zühtü Efendi'den sonra vekil olarak halifesi el-şeyh el-hac Abdurrahman Hüsnü Efendi kısa bir süre vazifeyi devam ettirmiş, 1278/1861-1862 /de vefatı üzerine, Şeyh İsmail Zühtü Efendi'nin oğlu Şeyh Seyfullah (Seyfeddin) Efendi postnişin olmuştur. Konu ile ilgili belgede Tekkenin adı, *Hasköy civarında tarik-i Kadiriyyeden Abdüsselam Tekkesi* olarak geçmekte olup, *postnişini Seyfullah Efendi bin İsmail Asitane mevlidi 1263/1846-1847* olarak kaydedilmiştir. Ancak bir başka yerde adı Seyfeddin olarak geçer. Vefatı 1301/ 1883-1884'tür.

Ondan sonra postnişin olanlar sırasıyla Şeyh Mehmed Raif Efendi (öl. 1303/1885-86) ve Şeyh Mehmed Halid Efendi'dir. Şeyh Halid Efendi'nin adı 1307/1889-1890 tarihli Mecmua-i Tekâyâ'da kayıtlıdır. Ardından oğlu Şeyh İsmail Zühtü Efendi (öl. 1947) son postnişindir.

Sonuç olarak, İstanbul'un küçük bir semtinin hemen hemen 500 yıllık tarihine tanıklık edenlerin hatıraları, realitemizden kabaca çıkarılmış olsa da sadece bizim hafızalarımızda kalmış kısmında belki bir süre daha yaşamaya devam edecek.